

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Kodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Yesha‘yah

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 598 [1837 oder 1838]

דכ היעשי

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9106

(יח) קדש לה' עתידים
בדיקים לבזו אותה כשיב'
מלך המשיח: לא יאזרי
להיות אומר למלפיה:
ולא יחסן. לא יחיליה
לבניהם: ולמכסה עתיק.
למלבושי נוי עתיק משבח
כמו ידברו עתק (תהלים
ז"ד):

(יח) וְהָיָה סַחֲרָהּ וְאַתְנַנְּהָ
קִדְשׁ לַיהוָה
לֹא יֵאָצֵר וְלֹא יִחַסֵּן
כִּי לַיֹּשְׁבִים לְפָנָי יִהְיֶה
יִהְיֶה סַחֲרָהּ
לֹאֵכֶל לְשִׁבְעָה
וְלִמְכֹסֶה עֵתִיָּה:

כד (א) הנה ה' בוקק
הארץ ובולקה-הרי ובואה
זו פורענות לישראל לפי
שניבא להם נחמה זו והם
גתידים לראות לפנייה
צרה רבה לכך אמר להם
לא לכם אני אומ' שתירשו'
כי הנה הקב"ה בוקק
ובולק אתכם והנותרים
מכם ליום הגאולה המה
ישאו קולם ירונו זהו סוף
הענין ולהם נבאתי
הנבואה הטובה. בוקק
מרוקן. ובולקה מחריבה:
ועוה פניה. והבהיל
חשוביה יעוה לשון נעויתי
משמוע (לעיל ז"א):
(ב) [תוספת] והיה כעס
בכהן. לא כאשר הולכי
דרכים שהאדון מוליכו
עבדו והגבירה מוליכה
שסתה האדון נכבד
והעבד נקלה הגבירה
נכבדת והשפחה נקלית
אבל כשהשפחי מוליך
השבוים הכל שוין לפניו:

כד

(א) הִנֵּה יְהוָה בּוֹקֵק הָאָרֶץ
וּבּוֹלֵקֶהּ וְעוֹה פָּנֶיהָ
וְהַפִּיץ יִשְׁבִּיָּהּ:
(ב) וְהָיָה כְעֵס בְּכֹהֵן
כְּעֵבֶד כְּאֲדָנָיו
כְּשֹׁפְחָה כְּגַבְרָתָהּ
כְּקוֹנָה כְּמוֹכֶר
כְּמַלְוֶה כְּלוֹה
כְּנִשְׂאָה כְּאִשֶּׁר נִשְׂאָ בּוֹ:

חוק

כה' רפה. כז"ל

קוונה כמוכרי בזמן שהעם יושב על נחלתו לבטח הקונה שמת והמוכר עכב שלא ישוב לממכרו
אבל כשהשפחי מוליכס הקונה אל ישמת והמוכר אל יתאבל וכן כמלוה כלוה שניהם שוים
שהלוה אין לו לפרוע והמלוה אס לא הלוה לזה היה השפחי נוטלו כמו כן כנושה באשר
נושה בו לזה נוסל בנסף ונושה נוסל בכל שאר דברים כגון יין ושמן ותבואה ולבש בלכת"ב
(דברים)

ב א ו ר

בכל כחה להשיב אליה סחר גוים כזימי קדם, ולבסוף שבעים שנה ימלא חפנהי (יח) והיה
סרה, נבוכו מאד גם חכמי ישראל גם חכמי העמים להוציא לאור מתי נתקיים היעוד
הזה, פנינו לימין ואין עוזר לשמאל ואין מושיע, רש"י ורד"ק החליטו שניבא על הגאולה
העתידה, ואנכי אתמה מאד על דבריהם, כי הלא כפי קבלת חז"ל יורשו בני ישראל את
כל הארץ אשר נשבע ה' לאברהם לתת להם (עיינ פירש"י בראשית ט"ו י"ט), וזוה וכידון
בצר נפלו לנחלת בני ישראל כמפורש בספר יהושע (י"ט), וא"כ מה חידוש יש אם יאבו
בני ישראל בה כי יבדו ויובילו שי לאלפי ישראל, ואף כי אמר ואת ננה שהוא לננאי

(יה) דאן ווירד זיין איהר ערווערב אונד איהר ביהלערלאָהן הייליג דעם עוויגען.
 ניכט אויפֿגעהייפֿט ווירד ער, ניכט פֿעסט פֿערוואַהרט זאָנדערן דען וואָהנענדען פֿאַר'ם עוויגען געהאַרט איהר געווערב,
 צור נאַהרונג אין פֿיללע,
 אונד צור פֿראַכטיגען בעקלֿירונג.

כד

(א) זיעהע! דער עוויגע ענטלעערט דאן לאַנד, פֿערהעערט עס, פֿערצערט זיין אַנגעוילט, אונד צערשטרייט זיינע בעוואָהנער.
 (ג) דאן ערנעהט עס וויא דעם פֿאַלקע זאָ דעם פֿריעסטער, וויא דעם קנעכטע זאָ זיינעם העררן, וויא דער סאַנד זאָ איהרער געביעטהערין, וויא דעם קייפֿער זאָ דעם פֿערקייפֿער, וויא דעם פֿערלייהער זאָ דעם ענטלעהנער, וויא דעם גלייביגער זאָ דעם, דער איהם שולדעט.

לעער

זקולטע דמן זיין), והנביא יאמר זאת כנגד לור, יען כי ה' פקוד יפקוד אותך, ואך מחמלת ה' עליך תשוב כימי בעוריד, לכן מן הראוי שיהיה סמרה קדש לה'. לא יאצר ולא יחסן, לא יושם באזר ולא במקום חוסן, וכן תרגם יונתן לא יתאזר ולא יתגזר. ולמכסה עחיק, הרב העתיק, פֿראַכטיגען" כי כן תרגם יונתן ולכסו דיקר, וגם הרד"ק בשרשיו אמר לכסות עב וחשוב.

הנבואה הזאת נמשכת עד פרשה כ"ח כמ"ג הרד"א, והיא כוללת תעודות (גם רעות גם טובות) על ישראל, אולם היא תפרד לכמה חלקים, והרד"א חלק אותה לחמשה עשר פרשיות, ולהחכם געעניוס חלוקה אחרת, ואנכי אחזי בזה וגם מזה בל אנת ידי, כפי אשר תשיג יד שכלי, כאשר תראה כמה שיבוא. והנה החלק הראשון יתפשט מן פסוק א' עד פסוק ט"ז, והוא כולל פורענות של ישראל כמ"ג רש"י, אך לא כאשר הבינו המפרשים שעל עשרת השבטים דבר, כי אם היתה זאת עם רוחו להוכיח אך אותם, אין ספק שהיה מזכיר גם אפרים וכדלעיל (ט' ח'), וכן לקמן (כ"ח א') אך על יהודה ויושבי ירושלים ידבר, וכן אמר הראב"ע לקמן (פסוק י"ד) כי לדעת ד"מ הכהן כל הפרשה נאמרה על מפלת סנחריב.

כד (א) בוקק, כמ"ג רש"י, והענין כמ"ג הרד"ק שיהיה רקע מיושביה, ואולי מזה הענין בוקי סריקי בדחז"ל, ויהיו הם הכדים שמהם מערין אל הכוסות. ובולקה, חזירו בנחוס (ב' י"א) בוקה ומבקה ומבלקה, ופירשו בו שהוא לשון חרבן ושמה. ולי נראה לפתור המלה בחילוף הדומות, והוא כמו פלג שענינו החילוק, וכאלו ה' יגזור הארץ לגזרים, וכענין פור התפוררה ארץ (לקמן פסוק י"ט), ואולי מזה המשל צפי חז"ל אנה לא חילק ולא בילג ידענא (אשר נראה רש"י מלפשו עיין חולין י"ט ע"א). ועוה פניה, יעוה את פני הארץ שכל יכירנה עוד איש, וזה שתרגם הרב, פֿערלעערט", והענין על ארץ יהודה אשר בה עמד הנביא. (ב) בעם בכחו, אמר תנתקנה כל אגודות החברה, ולא יהיה שום יתרון ומעלה לאיש על זולתו, כי הכל יהיו בשפל המדרגה, והתחיל בכת היותך מעולה והם הכהנים, והיה בעם ככהן, כי שנתה עבודת אלהים, ואחר כך בעבד בא דוניו, כלומר לא אדוניים לאלה, כי גם האדון לעבד נמכר עתה לעם אחר, וכן

(דברים כ"ד) כי תשה
 ברעך משא' מאומ' [ע"כ]:
 (ג) הבוק תבוק-תתרוקן:
 הבזו תבזו- לשון בזה
 ושלל: (ד) נבלה- כמו
 (ירמי' ח') והעלה נבל
 לשון כמא ותשות כח:
 אומללה- לשון שפלות
 כמו היהודים האמללים
 (נחמי' ה' ג'): תבל-
 היא ארץ ישראל שהיתה
 מתובלת במזות הרבה:
 מרום עם הארץ- גאון
 עם הארץ: (ה) והארץ
 חנפה-כמין חניפות עושה
 עשב ואינו עושה קמה
 מראה קמה ואין חטין
 בקשיה: תחת יושביה-
 בשביל יושביה: ברית
 עולם- היא התור' שקיבלו
 בברית: (ו) על כן אלה-
 בעון שבעת שא: חרו-
 לשון יבש ולמא בחום
 חורב כמו נחר מסוח
 (ירמיה ו'): (ח) משוש
 תמים- שהייתם אומרים
 הנה שאן ושמה (לעיל
 כ"ב

ב א ו ר

בכל יחסי המדינו (חן
 מווען בירגעליכען פער-
 העוטניססען) לא יהיה
 הבדל בין איש לרעהו,
 וע"ז אמר בקונה
 כמוכר, כי הקונה וגם
 המוכר לא ישמחו, כי
 השדה אשר קנה לא לו
 תהיה, והכסף אשר לקח
 המוכר מחירו יהיה לשלל
 האויב, וכן כל יהיה נכר
 שוע לפני דל, ויהיה
 כמלוה כלוה וגו',
 ועל השנות כ"ק הדמיון
 גם במדמה גם במדומה,

(ג) הבוק ו תבוק הארץ

והבזו ו תבזו

כי יהוה דבר את-דבר הזה:

(ד) אכלה נבלה הארץ

אמללה נבלה תבל

אמללו מרום עם-הארץ:

(ה) והארץ חנפה תחת ישביה

כי-עברו תורת

חלפו הק

הפרו ברית עולם:

(ו) על-כן אלה אכלה ארץ

ויאשמו ישבי בה

על-כן חרו ישבי ארץ

ונשאר אנוש מזער:

(ז) אבל תירוש אמללה-גפן

נאנחו כל-שמחי-לב:

(ח) שבת משוש הפים

חדל שאון עליונים

שבת משוש כנור:

(ט) בשיר לא ישתו-יון

יימר שכר לשתיו:

(י) נשברה קרית-תהו

סגר כל-בית מבוא:

צוחה

כבר כתב הראב"ע שהוא דרך קלרה, וכן הוא האדון בעצד והעבד כאדוניו ע"כ - (ג) הבוק, עיין רש"י - והנה כל משכיל יראה צמעט השקפה, כי על הפסוקים האלה לא יופיע הוד מליכות ישעיהו, אך כלכל חרוזים ישמעו ורוח נשגב אין בהם, ולזה החליטו כמה חכמי העמים כי הפרשה הזאת מידי סופר אחר ילאה, וכן עשו בשאר מקומות אשר לפי דעתם נעדר מהם יפעת השירי - ואני כל אוכל להשיג אך נעלם מעיני החכמים האלה כי אך

רוח

- (ג) לעער, אויסגעלעערט ווירד דאז לאַנד אונד געפלינדערט, ריין אויסגעפלינדערט, דען דער עוויגע שפראך אויס, דיעזעס וואָרט.
- (ד) עם טרויערט, עם וועלקט דיא ערדע, עם שמאַכטעט, וועלקט דער ערדקרייז, עם שמאַכטען דיא האָהען דעם פֿאַלקעס אים לאַנדע.
- (ה) אונד דער באַדען טײַגט אונטער ווינען בעוואָהנערן, ווייל זיא איבערטראַטען דיא געבאָטע, איבערשריטטען דאז געזעטץ, באַכען דען עוויגען בונד.
- (ו) דאַרום פֿערזעהרט איון פֿלוך דאז לאַנד, דאַם זיא ביסען דיא בעוואָהנער דאזעלכסט; דאַרום פֿערלאַדערן דיא איינוואָהנער דעם לאַנדעס, אונד איבריג בלייבט דער מענשהייט וועניג.
- (ז) עם טרויערט דער מאַסט, עם שמאַכטעט דער וויינזאַק, עם ויפֿעזען אַללע זאָנסט פֿראַהליכען זינעס.
- (ח) עם פֿייערט דיא לוסט דער פויקען, עם פֿערהאַלט דאז גערייט דער פֿראַהבעלעכטען.
- (ט) עם פֿייערט דיא לוסט דער האַרפֿע, בייא געזאָנג ניכט טרינקען זיא וויין, ביטטער איזט דער טראַנק זינען טרינקערן.
- (י) צערטרימטערט איזט זיא, דיא שטאַרט דער פֿעראַדונג, פֿערשלאַסען יעדעס הויז, קיינע אונטערקונפֿט.

רוח היא באנוש, וגם מליכות הנבחר במשוררי' תחת מסכות יתהפכו, ולפעמים תרפינה גם כנפי מליץ המליצים, והנסיון יורה על אמתת הדבר הזה, וכמה מן השירי' ומליכות יש בדיניו ממשוררי' מפוארים לשם ולתהלה, אשר אם כל נראה כי אם המחבר חתו עליו, כל נאמין כי מידו היתה זאת, ומדוע כל נאמר כי במקרה האחרוני' כן מקרה הראשונים? גם אינו מן הנמנע שאיזהו פרשיות חבר הנביא בימי ילדותו כאשר החל רוח ה' לפעם בקרבנו, ולא היה עוד שלם במלאכתו בתכלית השלמות. לכן לדעתי אין להכריע כלל אם גם באיזהו פרשיות או פסוקים לא עמד טעמם גם והמה נגרעי' בערכם מיתר מליכותיו, כי לא מפיו ילאו ורק התגבנו בתוך ספרו; אולם באמת אם גם

נחזיק כי באיזהו מקומות חלו בהם ידי סופר אחר אין זה רע, ולא יזיק כלל לעיקר אמונתנו, שהרי גם חז"ל אמרו כי שני הפסוקים וכי יאמרו וגו' לתורה ולתעודה וגו' (לעיל ח' י"ט וכ') נארי אביו של הנביא הוא אמרס, וכמ"ס שם רש"י ע"ש. (ד) חבל, יקרא לארץ מיוחדת חבל וכדלעיל (י"ג י"א) ובכמה מקומות, כי ליושבי הארץ ארץ מושבותם היא החבל ומלואה. מרום, גדולי עם יספו (רד"ק). (ה) והארץ חנפה, יונתן תרגם וארעא חבת תחות יתנא, ויהיה חנפה כענין ולא תחניפו את הארץ (במדבר ל"ה ל"ג), והרב תרגם כדעת הרד"ק, שהענין שנחפה מעשה ולא עשתה פירות, ואמר תחת יושביה כענין והארץ אשר תחת יך כרזל (דברים כ"ח כ"ג). עברו חודות, גם תורת אלהים גם תורת האדם. (ו) על כן אלה אכלה ארץ, כל המפרשים הראשונים מבני עמנו (רש"י רד"ק ראב"ע ורד"א) פתרו בעבור אלה כלומר בחטא שזועת הוא, וא"כ אין ספק לדעתי שהיו קוראים אכלה צב"ת (וכן הוא בקלף ספרים), כי אכל נקל לא יודק על הפעול כנודע, אכל הרד"ק אמר בפירוש אכלה צב"ת, ולדעתו לריבין לאמר כי שעורו עונש האלה אכלה את הארץ וזה דחוק, אכל הרב תרגם כדעת חכמי העמים כי אלה הוא מענין קללה. ואשמו, הרד"ק פירש לשון שמה, ובאמת כי אשם הוא כמו עון, שנאמר גם על העונש הכרוך בעקבות החטא (ועיין בבאור לספר תהלים ה' י"א), וזה שתרגם הרב "ביסען". חרו, מענין יונש ושרפה ר"ל כליון. מוער, שם בתוספת מ"ס, וכן הלא עוד מעטימוצר (לקמן כ"ט י"ז). (ז) אבל חירוש, כאלו התיירוש יתאבל על כי כלו שותיו, וי"ת אתאבלו כל שתי חמר, והוא אחד במונח. כל שמחי לב, כי היין ישמח לבב אנוש. (ח) משוש חפים, כי בתמים וכנורות היו שמים בבית המשתה (רד"ק), וכן נאמר לעיל (ה' י"ב) והיה כנור ונבל תוף וחליל ויין משתיהם. (ט) ימר שבר, לפי שלא ישתו בשיר יין מעלבון רוח, לכן כל ינעם השכר לחכם, כי לא יתענו במשתיהם. (י) קריח חחו, עיין רש"י, והראב"ע

כ"ב): (י) קרית תהו.
 כשתשבר נקראת קרית
 תהו: מבוא. מלבוא לתוכה
 איש: (יא) ערבה. החשיכה:
 משו הארץ. היא
 ירושלים: (יב) ושאייה יבת
 שער. על ידי שאיית
 גלמוד שיהו הבתים שאין
 מאין יושב יוכתו השערים
 ע"י שדים ומזיקין (ג) כי
 כה. ישארו ישראל בקרב
 העמים אחד בעיר ושנים
 במשפחה: כנקף זית.
 המשאיר גורמים בראש
 אמיר: (יד) המה ישאו
 קולם. לאותו המעט
 הנשא'תבא הטוב' שבאחי
 למעלה: להלו מים. יותר
 ממה שנהלו על היס
 בגאולת מלרים: (טו) על
 בן באורים. ת"י במיתי
 אורא ללדיקיא על שתי
 בשורו' של גאולת בבל ושל
 אדום. ומנחם אמר אורים
 ל' נקיקים וסעיפים שהיו
 בורחים שם וכן אור כשדי'
 (בראשית י"א) בקעת
 כשדים וכן מאורת לפעוני
 (לעיל י"א) נקע חור
 מעונתו: (טו) מכנף
 הארץ. ת"י מבית מקדשא
 שהוא בסוף ארץ ישראל
 במזרחה כמו ששינו לו
 מן המער' וירדן מן המזר'
 נמלא מירושלים לירדן
 מהלך יום. ואני אומ' לפי
 פשוטו שמענו מאחורי

(יא) צוּחָה עַל־הַיַּיִן בַּחוּצוֹת
 עַרְבָּה כָּל־שִׁמְחָה
 גָּלָה מְשׁוֹשׁ הָאָרֶץ:
 (יב) נִשְׂאָר בְּעִיר שְׁמָה
 וּשְׂאִיָּה יִבַּת־שָׁעַר:
 (יג) כִּי־כֹה יִהְיֶה בְּקֶרֶב הָאָרֶץ
 בְּתוֹךְ הָעַמִּים כְּנִקְף זֵית
 כְּעִלְלַת אֶם־כָּלָה בְּצִיר:
 (יד) הִמָּה יִשְׂאוּ קוֹלָם יִרְנוּ
 בְּגִאֹן יִהְיֶה צָהֳלוּ מַיִם:
 (טו) עַל־כֵּן בְּאָרִים כִּבְדוּ יִהְיֶה
 בְּאֵיֵי הַיָּם שֵׁם יִהְיֶה
 אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל:
 (טז) מִכְנַף הָאָרֶץ זְמֵרַת שְׁמֵעֲנֹ
 צְבִי לְצִדִּיק
 וְאָמַר רְזִי־לִי
 רְזִי־לִי אֲזִי לִי
 בְּגָדִים בְּגָדוּ
 וּבְגָד בּוֹגָדִים בְּגָדוּ:

פחד
 הסרגוד שעתידין להעלות זמירות מכנף הארץ ומה הן הזמירות צבי לצדיק עתיד להיות
 מלכות קומה לצדיקים: ואומר רזי לי וגו'. אוי לי שנגלו לי שני רזים רז פורענות ורז

ב א ו ר

והראש"ע פתר הקריה שהלכה עד עתה אחרי התהו, ויתורגס לפ"ז: דיו אויטע שטערט.
 כל ביוח שבוא, חרבים יהיו הבתים ואין ענין להכנס בהם (רד"ק). (יא) צוחה, לעקה
 (ראב"ע) פירוש שאינו קול שמחה רק קול יללה. ואמר הרד"ק על היין בעבור היין כי
 ישאלו יין וסורש אין להם. והרב המתרגם פתר על היין כמו ועל ידם החזיק (נחמי' ג' ד')
 שפירשו אחריו, ויהי' זה מוסב למעלה, יימר שבר לשתינו ולכן צוחה תהיה בחולות אחרי
 השתיה, ואולי ערבה עולה ויורד, ושעורו צוחה על היין ערבה, ערבה כל שמחה,
 ויהי' צוחה קול שמחה בדרכו. ערבה, רש"י ויתר המפרשים אמרו שהוא כמו חסכה מענין
 ערב וכן תרגם הרב: וי"ת שלימת כל חדותא, ולדעתו הענין הגיע הערב של השמחה וכל
 תאיר עוד, וזה לדעתי מלינה נכבדה. (יב) שמחה, השמחה והמשוש חלפו להם ואך השמחה
 נשארה בה. ושאייה, לדעת הרד"ק הענין וצ"ש אייה יוכת שער, כי יהיה חרב ואין יוכל

- (יא) יאממערנעשרייא פאלגטרעם וויינע אויף רען שטראסען, געטריבט איזט יעדע פריידע, אויסגעוואנדערט דיא לוסט דעם לאנדעם.
- (יב) איכריג איזט אין דער שטאדט פערפונד, אונד פאר גרויז ווירד צוגעשלאגען דאז טהאר;
- (יג) דען זא ווירד עם זיין אים אינגערן דעם לאנדעם, אינמיטטען דער פאלקער, וויא דער אבגעשיטטעלמע אהלבוים, וויא דיא נאלעזע, ווען פאללענדעם דיא וויינלעזע.
- (יד) יענע אכער ערהעכען איהרע שטיטמע, זוכעלן, אב דער מאיעסטאט דעם עוויגען וויצען זיא פאם מערע הער.
- (טו) דארום אין ערלייכטעטען געגענדען פערעהרט דען אויף דען אינזעלן דעם מצערעם, דען נאמען דעם העררן, דעם גאטטעם ישראל.
- (טז) פאם זו מע דער ערדע הארען וויר געוואנגע: "העררליכקייט דעם פראממען!" איד אכער שפרעכע: איין געהיימנים איזט עם מיר - איין געהיימנים מיר - וועהע מיר! דיא בעטרינער טריגען נאך, טרוג דער בעטרינער טריגען זיא.

ואין בא ויובה באאיה. ולדעת החכם געענווס שהזער הוא מוכה באאי, והוא עיים וגלים מחומו' הסגרות (חין טריהעטן חיוט דמו טהאר לערטת. גען), ולדעת הרב המתרגם יובן בחסרון מ"ס, ומאיה יוכת שער כלומה הסוכות הנראו בעיר ירעל כל איז ויסגור דלתי ביתו, למען אליו כל יגיעו, ויהי המאמר הזה כפל של סגור כל בית מבוא דלעיל. (יג) כי כה, ע"ד שאמר לעיל ("ו'") ונאמר בו עוללות כנקף זית וגו', והנביא אחז את דרכו לערב תמיד לרי הנחמה בכוס תרעלת היגון, ואמר כי אך מעט יארו בארץ, אך אותו המעט

גרוען

(יד) המה ישאו קולם גו', ויה מתרגם! הרב: "יענע אבער". צהלו, עבר במקום עתיד ורבים כמוהו ובפרט בדברי הנבואה (רד"ק). מים, הענין מאיי הים כלומר מארץ מרחקים אשר הוגלו כי ישבו לבכרון אסירי החקיה. (טו) בארים, עיין רש"י, והראב"ע אמר וז"ל: יש אומרים גבולות וכמוהו מאור כשדים ויש אומר צבקעים והראשון יותר נכון עכ"ל, ויונתן פתר מן אור ממש ותרגם נהור א, אך שפירש בדרך דרש ע"ס, והרב המתרגם הרביע שתי הוראות יחד, והעתיק: "אין ערויכטעטען געגענדען, וזה יש לפרש בשני פנים וכמ"ס החכם געענווס, אם שהכוונה בו על גבולי המזרח, ויהי זה עומד מול איי הים שהמה למערב, והענין כי ממזרח שמש ועד מבואו יגדל שמו בגויים, או שהכוונה בכל המקומות אשר יורח שם כבוד ה' כלומר אשר יתפרסם שם הנפלאות אשר עשה במסלת סגוריה והללת ירושלים שמה יתנו נדקות ה', ונראה שהרב המתרגם נטה לפירוש הזה. (טז) מכנה הארץ, נלחנו המפרשים בצאור הכתוב יש שפתרו אותו על גאולה העתידה, ויש מהם אמרו שהכוונה על עולי בבל, ולכלם לא יודק מה שאמר אוי לי, כי לדבריהם לריבין אנו לאמר כי כל הרעות אשר יזכיר יבואו אך לכוררי ישראל ויהודה, וא"כ מדוע יאמר אוי לי הלא באבול רשעים רנה? ואף שמלינו אבמה פעמים יתאונן הנביא על שבר גויי הארצות, הנה זה היה רק כי נכמרו רחמיו בראותו לרות נפשם, אבל כאן שהזכירם לגנאי וקרא להם בוגדים, לא יתכן זאת כלל לפי דעתי, ולזה אבחר לי דרך אחר אשר יסכים לתרגום הרב, והוא כי מבאן תתחיל נבואה אחרת (וכן לפי חלוקת הרד"א הוא החלק השני) והיא קדומה בזמן מהנבואה אשר לפניו, ונאמרה כאשר באה העיר הקדש נמור ובמלוק מפני מלך אשור, וחזקיהו מלך יהודה מושל לדיק ביראת אלהים היה סר רוח וזעף, כי לא ידע סנות ימין ושאל - ואז עוד לא גלה ה' את אונן הנביא כי קרובה יבועתו לבא, וכי ישלח חרון אפו משלחת מלאכי רעים לכלת מחנה אשור, ועל זה אמר מכנף הארץ וגו', כלומר מני אז שמענו מכל בנסות הארץ זמרת יה לבי ללדיק, כי השם ישמור רגלי חסידיו, אולם אנכי אומר דוי לי, הכפל לחזוק כלומר בעיני הדבר הזה שה' יעמוד לימין לדיק הוא סוד גדול וכמוס, כי הלא עיני ראו כי גם על הלדיק הזה חזקי לא יחוס ה' ולא ירחם. ויש מבני עמנו גם מחכמי העמים פתרו רזי מענין וישלח רזון נופסם (תהלים ק"ו ט"ו) כלומר ממשמן בשרי ארזה מפני החרות, אבל לא יתושב זה הישב, יכן הנכון כדעת יונתן ורש"י שהוא מענין סוד וכמו מתרגם הרב. בוגדים, עוד עתה תמיד הבוגדים

ישועה והרי תרחק
 הישועה עד שיבאו אויבי'
 בוזים אחר בוזים אחרי'
 ושודדים אחר שודדים.
 חמש בגידות אמורות כאן
 כנגד ה' אומות בכל ומדי
 ופרס ויוון ואדום שיטעבדו
 בישראל לפני גאולתם
 ואחרי הביזות האלה:
 (יז) סחד ופחת ופסח עליך.
 על העמים יושבי הארץ:
 (יח) הפחת. גומא ליסול
 בה כמו שמפורש ואומר
 הנס מקול הפחד יסול אל
 הפחת וגו' הנמלט מחרב
 משיח בן יוסף יסול אל
 חרב משיח בן דוד והנמל'
 משם ילכד בסח במלחמו'
 גוג: (יט) רועה התרועע'.
 לשון שבר כמו (תהלים ב')
 תרועעם בשבט ברזל: פור
 התפוררה. לשון סירוריך
 (כ) כמלונה. סוכת
 נוזרים שבראש האילן:
 (כא) לבא המרום. יפיל
 שרים תחלה:
 ואספו

ב א ו ר

בגודי' בגדו וגו' וכאשר
 תרגם הרב. ולפי דרכי
 תהי' הכוונה על שגא
 וסיעתו, שהמה בגדו

(יז) פַּחַד וּפְחַת וּפְסַח עָלֶיךָ

יּוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ:

(יח) וְהָיָה הַנֶּס מִקּוֹל הַפַּחַד

יִפֹּל אֶרֶץ הַפַּחַת

וְהַעֲזֹקָה מִתּוֹךְ הַפַּחַת

יִלְכַּד בְּסַח

כִּי-אֲרֵבֹת מִמָּרוֹם נִפְתָּחוּ

וַיִּרְעֲשׂוּ מוֹסְדֵי אֶרֶץ:

(יט) רָעָה הַתְּרַעְעָה הָאָרֶץ

פֹּר הַתְּפוֹרְרָה אֶרֶץ

מוֹט הַתְּמוֹטָטָה אֶרֶץ:

(כ) גֹּעַ תְּנוּעַ אֶרֶץ כְּשֹׁכֹר

וְהַתְּנוּדָדָה כְּמְלוֹנָה

וְכִבַּד עָלֶיךָ פִּשְׁעָה

וְנִפְלָה וְלֹא-תוֹסִיף קוּם:

(כא) וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא

יִפְקֹד יְהוָה עַל-צָבָא הַמָּרוֹם

בַּמָּרוֹם

וְעַל-מַלְכֵי הָאָדָמָה עַל----

הָאָדָמָה:

ואספו

במלכם ורלו להסגיר העיר ביד מלך אשור כאשר זכרנו פעמים. (יז) פחד, פסוק זה ופסוק י"ח נשנו בירמיה' (מ"ח מ"ג ומ"ד), ואין ספק לדעתי כי עיקרם כאן וירמיה אך העתיקם, כי ידענו את האיש ואת שמו, כי ירמיה' אהב מאד להשתמש במליכת הנביאים אשר קדמוהו, כאשר יראה כל קורא בספרו, ואתה תחזה במה שאבאר כי אך כאן יש למליכה הזאת כוונה אמיתית, אשר אין לה מקום כלל בירמיה'. פחד ופחת ופסח, ע"פ דרכי נאמר שאף שפחד המליץ בשלשה שמות האלה בעבור התדמות, מ"מ יש במליכה הזאת כוונה מיוחדת, והיא כי כל יושבי ירושלים פחדו מפני האויב, ואין ספק שרבים מהם נפלו אל מחנה אשור להליל ממות נפסם, כאשר מצינו זה גם כאשר נ"ג על ירושלים כמפורש בירמיה', אך כפי הנראה גם שם לא מלאו מרגוע, אם שהרגום מיד כאשר באו להם, או ששלחום לארץ אחרת ומכרום לעבדים ולשפחות ורדו בהם בסרך (וכבר ידעת דעת חז"ל בענין שגא),

כי

(י) גרוען, גרובע אונד גארן איבער דין,
בעוואָהנער דעם לאַנדעס!

(יח) אונד ווער דאָ פֿליעהט פֿאַר דער שט' ממע דעם גרוענס,
דער פֿאַללט אין ריא גרובע,
אונד ווער הערויפֿשטייגט אויס דער גרובע,
ווירד געפֿאַנגען אים גאַרנע;

דען דיא שלייסען דער האָ הע זינד געפֿאַפֿנעט,
אינד עם ערבכען דיא גרונדפֿעסטע דער ערדע.

(יט) צערבערשטענד בערשט דיא ערדע,
צערשטיעבענד צערשטיעכט דיא ערדע,
שוואַנקענד שוואַנקט דיא ערדע.

(כ) וואַנקענד, וואַנקט דיא ערדע וויא איין טרונקענער,
אינד ציטטערט וויא איין נאַכטצעלט,
דען עם לאַסטעט אויף איהר, איהר פֿערברעכען,
זיא פֿאַללט אינד ניכט וויערער שטעהט זיא אויף.

(כא) אונד עם געשיעהט אַן יענעם טאַנע,
דאָ פֿערהאַנגט דער הערר איבער דאָ העער דער
האַהע אין דער האַהע,
אונד איבער דיא קאַניגע דער ערדע אויף דער ערדע,

אונד

כי אין לקוות כלל שהמלך
האבזר הזה יחוס ויחמול
על איש יהודי, אף
שהחליק להם בלשונו
ואמר ולאז אלי ואכלו
איש גפנו וגו' (לקמן ל'ו
ט"ז) הן שם ארבו בלבו,
וע"ז יאמר פחד ופחת
ופח והנס מקול הפחד
ויפול אל האויב יפול
בפחת, כי כאשר יגיע
למחנ'אשו' הרוג יהרגהו,
וגם אשר יעלה מן הפחת
שלא ישלחו בו יד מיד,
הלא ילכד בפח אשר טמנו
לו. (יח) ארבות ממרום,
המליץ ידמה בנסאו כאלו
מן השמים נלחמו עם
יושבי הארץ הזאת, וגם
שאלו מתחת תרגו להם,
ולכן וירעשו מוסדי ארץ.
(יט) רועה, מגזרת
ת רועם בשבט ברזל
(תהלים ב' ט') פור,
כמו שלו הייתי ויפרסרני
(איוב ט"ז י"ג), והוא
התחלקו' לחלקי קטנים,
כענין פירורין שהשתמשו
בו חז"ל, וזהו שתרגם
הרב, "לערשטיעבען" - מוס
התמוטטה, הכוונ' לדעתי
קלת הארץ תתפוררה,
וקלתה אף תמוט וקלתה
תנוע וגו', כי זולת זה כל

ישמור המליץ סדר ההדרגה כאשר יבין המשכיל, ולזה הוכפל מלת ארץ בכל פעל ופעל.
(כ) כמלונה, כמ"ש רש"י, כי כן עוד עתה המנהג בארץ הקדש כמו שהביא החכם געועניוס,
שעושים הנוצרים סוכתם בראש האילן לשבט שם בלילה להשמר מחיות העורפות, וכשהרוח
נושח היא מתנועעה אנה ואנה. ויונתן תרגם כערס לא, ולעיל (א' ח') כמלונה במקשה
תרגם כערס לא מנותא (וכן הוא בערוך ערך ערסל) ופי' שם רש"י שהוא משבט המלונה,
והחכם געועניוס אמר שהוא מחללת בעין עריסה שתולים למשכב כדרך שעושים עבדי הספינה
(אחטרתוען) והיא מתנועעה תמיד. אולם יהי' איך שיהיה הנה הוא נגזר מן ערש (ערס
בארמית), וזה ראיה לדברי שגם הלמ"ד יוכשר לאות המשקל כאשר הערנו זה פעמים. וכבר
עליה פשעה, כי המלונה הזאת בין עופי העץ היא קלה מאד, ואם ישימו שום דבר על
ראשה תפול לארץ, וע"ז אמר וכבר עליה פשעה ונפלה וגו' (מדברי הרד"ק). (כא) והיה
ביום ההוא, עתה רוח ה' לבשה את הנביא, והראהו כי לא יטוש ה' את עמו אף ישלח עזרתו
מקדש, יחזוף להם את זרוע קדשו ואויבי ה' כלה יכלו ואינימו, ובמחזה עדי חזה ה' יושב
על כסא רם ונשא לדין עמים, וגם לבא השמים עומדים לפניו במשפט, ע"ד הן בקדושו
לא יאמין ושמם לא זכו בעיניו (איוב ט"ו ט"ו). והראש"ע נמשך אחר דעת חז"ל, והבין זאת
על שרי האומות בשמי מעל, כמו שר פרס ושר יון הנזכרים בדניאל, אולם כבר אמרתי לך
כי לפי דעתי גם הדעת הזאת כי יש לכל אומה ולשון מליץ אחד במרומים, עליו עמם מפלל
בזמות

(כב) ואספו אסיפה . שהיא לרעתם להכניס אסיר אל בור המוכן לו מחוייבי גיהנם לגיהנם : וסגרו על מסגר . הם ז' מדורי גיהנם : ומרוב ימים יפקדו-עונות ימים רבים יפקדו עליהם זהו שיטת הקלירי (בסילוק של יוצר דפרשת זכור) לרוב ימי' להמנות לחשוב להם חשבונות: (כג) וחסר' הלכנה וגו' . ת"י ויבהתון דסלחין לסיהרא ויתכנעון דסגדין לשמשא :

(כב) ואספו אספה
אסיר על-בור
וסגרו על-מסגר
ומרב ימים יפקדו:
(כג) וחסרה הלכנה ובושה החמה
כי-מלך יהוה צבאות
בהר ציון ובירושלם
ונגד זקניו כבוד:

כה (א) עלות מרחוק אמונה אומן-עלות איעל' מרחוק לאברהם קברית בין הנתיבי: אמונה אומן-אמונה נאמנת . אומן כמו אהל אוכל ואינו לשון פועל אלא ל' מפעל אבויר' מינט בלע"ז : (ב) כי שמת . הר שער מעיר לגל: ארמון זרים מעיר-מעון שעשו בעירך שהחריבו' תתן ארמנותיה חורבן אשר לעולם לא יבנה

כה

(א) יהוה אלהי אתה
ארוממה
אודה שמך
כי עשית פלא
עצות מרחק
אמונה אמן:

ב א ו ר

בשמות המלאכים , ולכן הנכון בעיני כאשר פירשתי . (כב) ואספו אספה , כל השם אחר הפעל לחזק ורבי' כמוהו, והכוונה על מלכיה האדמה שזכר שיושפלו כל כך עד שידמו לאסירים והענין על סנחריב והמלכים אשר אתו- אסיר, יחסר כ"ף . הדמיון ושעורו

(ג) כי שמת מעיר לגר
קרית בצורה למפלה
ארמון זרים מעיר
לעולם לא יבנה:
(ג) על-כן יכבדוה עם-עו
קרית גוים עריצים ייראוה:

כי באסיר (רד"ק) . על בור, כמו על סל (שמות כ"ט ג') שענינו צסל . ומרב ימים יפקדו , הרב שתרגם, חוץ לחנגע לייט ווערדען זיך בעשטונחעט", הנה אחז במלת ומרב דעת הרד"ק ששעורו ול רוב, ובפעל יסקדו דעת הראב"ע שהוא פקידה לרעה, אולם יש גם לפרש שהוא פקידה לטובה, ושהכוונה שגם הממלכות האלה עוד תשובנה לאיתגן ברוב ימים, כי כן דרך הנביאי' לחתו' כל יעודי הרעות גם על שאר האומות, כאשר מנינו בישיעה וירמיה אצל מואב מזכרים בני עמון וזכור , אך אם גם אמה עוד יעמודו לכסא , מ"מ העוז והממשלה יהיה רק לה' לצאות אשר